

А. О. Дудік, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

МОРАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ ЯПОНІЇ

Дудік А. О.

Морально-патріотичне виховання у сучасній Японії

Предметом дослідження статті є концепція морально-патріотичного виховання в Японії, його необхідність для досягнення нових успіхів нації в різних сферах життя в умовах глобалізації при збереженні національної самобутності та специфічного національного характеру. Об'єктом даної статті стали концепції глобалізації та регіоналізації, що стосуються Японії, національний характер японців та особливості менталітету та поведінки, які, у свою чергу, вплинули на формування у нації любові до своєї батьківщини.

Ключові слова: морально-патріотичне виховання, Японія, групова робота.

Дудик А. А.

Морально-патриотическое воспитание в современной Японии

Предметом исследования статьи является концепция морально-патриотического воспитания в Японии, его необходимость в достижении новых успехов нации в разных сферах жизни в условиях глобализации при сохранении национальной самобытности и специфического национального характера. Объектом исследования статьи стали концепции глобализации и регионализации, касающиеся Японии, национальный характер японцев и особенности менталитета и поведения, которые повлияли на формирование у нации любви к своей родине.

Ключевые слова: морально-патриотическое воспитание, Япония, работа в группах.

Існує широко розповсюджена думка, що глобалізація призводить до зниження впливу національних державних структур, ослабленню політичної влади. Одна з загроз глобалізації полягає у тому, що її механізм загрожує руйнуванням сформованих інститутів громадянського суспільства та суспільних підвалин. Держава стає слабкою та нездатною відповідати виклику нового часу. Подібне ослаблення держави призводить до трансформації ролі особистості, втрати індивідуальної, соціальної та національної самосвідомості,

що врешті-решт відображується на успішному розвитку держави в цілому [1, с. 6].

У сучасному суспільстві вагомого значення набувають якісні, інтенсивні фактори розвитку виробництва, зростає економічна та суспільна значущість освіти. Вражаючим прикладом у цьому є Японія, яка спромоглася вже наприкінці XIX сторіччя успішно провести капіталістичну модернізацію Мейдзі, що до 1868 року перебувала у стані глибокого застою в умовах повної самоізоляції. Основні зусилля суспільства були спрямовані на запозичення та вдосконалення моделей розвитку західних, одночасно з утворенням власної системи народної освіти із обов'язковою загальною початковою освітою.

Предметом дослідження статті є концепція морально-патріотичного виховання в Японії, його необхідність для досягнення нових успіхів нації в різних сферах життя в умовах глобалізації при збереженні національної самобутності та специфічного національного характеру.

Об'єктом даної статті стали концепції глобалізації та регіоналізації, що стосуються Японії, національний характер японців та особливості менталітету та поведінки, які, у свою чергу, вплинули на формування у нації любові до своєї батьківщини.

Метою статті є вивчення впливу процесів глобалізації та регіоналізації на японське суспільство, його національну самосвідомість та поведінкові характеристики у загальному контексті соціально-політичного життя країни.

У зв'язку з цим у рамках даної статті були поставлені наступні завдання:

– дослідити відношення японського суспільства до процесів глобалізації, регіоналізації та ступені втягнення держави у ці процеси;

– проаналізувати природу національного японського характеру та його вплив на морально-патріотичне виховання зростаючого покоління.

При вивченні особливостей японського національного характеру, традицій морального виховання та впливу ідей націоналізму в Японії, слід звернути увагу на роботи видатних російських та українських сходознавців

Н. Конрада, К. Саркісова, С. Чугрова, В. Проннікова, І. Ладанова, Е. Молодякової, Т. Григор'євої, С. Маркар'ян та інших.

Глобалізація є багатоплановим та неоднозначним процесом, який на даний момент вже вийшов за рамки економічної сфери, торкнувся усіх областей життєдіяльності людини: світове господарство, політичні структури, екологічна взаємозалежність, інформаційний простір, що стирає межі у духовній, культурній, психологічній складовій життя особистості.

Японія активно вивчає проблему глобалізації та своєї ролі у мінливому світовому просторі, ступінь участі у глобальних процесах, та взаємозв'язок процесів глобалізації та підйому патріотичних настроїв у суспільстві [1, с. 10]. Японцям притаманне розуміння того, що для людини її індивідуальність, неповторність й унікальність залишається єдиною точкою опори у швидко мінливому світі. Це стосується і суспільства в цілому. Усвідомлюючи проблему, влада Японії вжила заходів щодо зміцнення національної свідомості, виховання поваги до історії, коренів, традицій народу та виховання у молоді якостей, що є необхідними для формування нового типа особистості, яка пишається своєю країною та її історією.

Традиція морального виховання у Японії протягом багатьох сторіч була пов'язана із конфуціанською доктриною, що проголошувала необхідність поваги старших, вчителів, влади. Причому, на відміну від китайського варіанту конфуціанства, у Японії не знайшла належної підтримки ідея про „мандат неба”, тобто про правомірність заняття імператором трону [2, с. 44]. У японській історії ніколи не підіймалося питання про необхідність зміщення імператора, а у разі посилення інших соціальних шарів останній залишався сакральною особою, яка приймала участь у релігійних культурах. Це вказує на те, що моральне виховання було тісно пов'язане з традиційним пієтетом по відношенню до влади.

При цьому варто звернути увагу на те, що японцям притаманні риси характеру, які протягом довгого часу дозволяли нації виживати у важких

природних умовах, колективно вирішувати завдання та жити згідно з законами природи та суспільства.

Японська система виховання являє собою цілий комплекс головних та другорядних принципів, правил та методів. Вони почали розпрацьовуватися ще у XVII сторіччі засновниками японської педагогіки Накае Тодзю, Каїбара Екікен та іншими вченими [3, с. 12]. Її головні положення: дитина – це істота у психологічному плані принципово відрізняється від дорослого, тому з нею потрібно поводитися принципово інакше. „Неможна із дитини одразу зробити дорослого, до кожного віку повинні висуватися свої вимоги, обмеження у поведінці повинні вводитися поступово”, – казали ці вчені.

Цілеспрямована робота з підготовки справжніх членів японського суспільства починається з першого класу школи. У перші дні діти у школі практично не вчать. Вони приходять до неї з мамами на декілька годин, як на екскурсію. У школі їм показують, що таке парта, як за неї сідати та як зручно ставити портфель. Особливу увагу приділяють етикетові: як вітатися, прощатися, як слухати вчителя, як ставити питання та як відповідати. З цього починається привчання до найважливішої частини дорослого життя – дотримання формальних норм поведінки. Численні етикетні вимоги супроводжують японця протягом усього життя, тому їх засвоєння починається з раннього дитинства.

Звичка ретельно дотримуватися установлених правил – одна з найголовніших цілей шкільного виховання. У будь якій діяльності, навіть творчій, завжди заздалегідь визначаються норми припустимості, яких слід дотримуватися. Навіть коли учні середньої школи вирішують зняти на кінокамеру відеофільм про школу, то заздалегідь буде визначена його тривалість, основні об'єкти зйомки, розподілені функції між учасниками тощо [3, с. 13].

Приналежність до групи та визнання з боку групи – найважливіші умови життя у Японії. Тому одна з задач виховання – вироблення вміння підкорювати свої дії та бажання її інтересам. Перше, що вчитель робить, коли діти освоїлися

у школі, – ділить клас на групи по п'ять-шість осіб. Причому у одну групу обов'язково поєднуються учні з різними здібностями, характерами та нахилами. У ній є лідер, другий та третій номери та пара-трійка аутсайдерів. Звісно, ці ролі визначає сам вчитель, та ні в якому разі не афішує їх, розуміючи, що вони будуть та повинні мінятися. Гарним педагогом вважається той, хто зможе досягнути злагодженої роботи усієї групи у виконанні поставленої задачі. Будь-які конфлікти у групі повинні бути виключеними – це головне правило [3, с. 14].

Оскільки доросла людина за мірками японської педагогіки є істотою зовсім іншого порядку, ніж дитина, то вчитель ні в якому разі не може бути авторитарним. Тому, заспокоюючи після перерви гомінливий клас, він скоріше за все не стане вимагати тиші, а скаже, що учні не дають можливості працювати сусідньому класу. І це буде проявом усе того ж методу – привчити дитину підпорядковуватися не одній конкретній людині, а групі.

Японське суспільство має жорстку ієрархічну структуру, та діти зі шкільного віку починають адаптуватися до неї. Система старшинства пронизує усі взаємовідносини між старшими та молодшими учнями та культивується особливими заходами з першого року навчання. У багатьох школах майбутніх першокласників знайомлять з їх персональними кураторами з п'ятих класів ще до вступу. Таким чином, при вступі до школи у кожного першокласника вже є опікуючий його шестикласник. Відносини між ними повинні будуватися за конфуціанським принципом „шана – захист”. Особливо суворо дотримуються зовнішніх, формальних признаков ієрархії. Хлопчики одного віку можуть називати одне одного на ім'я, прізвище або навіть прізвисько, але в присутності вчителя – лише на прізвище, із додаванням спрощено-ввічливого суфіксу *кун*. А до будь-якого учня, який старше, хоча б на рік, слід звертатися лише на прізвище із додаванням ввічливого суфіксу *сан* [3, с. 14].

Вчитель займає верхню ступінь у шкільній ієрархії, повага до нього прямо зв'язана з віком навіть за назвою: поважне звертання сенсей означає „народжений раніше”. За японською уявою, вчитель несе значно більшу

відповідальність за вихованця, ніж його власна мати. Остання грає допоміжну роль у шкільному виховному процесі, яка частіше за все зводиться до підготовки та обслуговування загальних заходів із участю її дитини. Батьки не мають права обирати школу для своєї дитини, і якщо не має будь яких особливих обставин, повинні віддати її до найближчої до дому школи. Кожна зі шкіл виконує у своєму районі роль організаційно-методичного центру, куди надходить уся поточна інформація. Якщо хтось із дорослих побачить на вулиці що-небудь, що виходить за рамки повсякденної рутини та має відношення до дітей, то він перш за все повідомить про це школу.

Японці справедливо підкреслюють, що без високого рівня освіти всього народу економічні успіхи були б неможливими. І хоч сучасна Японія, як і всі країни світу, стоїть перед серйозними проблемами та гострими протиріччями у справі виховання молодого покоління та необхідністю реформування своєї школи, тим не менш її успіхи у цій сфері продовжують залишатися повчальними та дають серйозний привід для роздумів педагогам всіх країн [4, с. 4].

На закінченні статті хотілося б сказати, що багато японських дослідників відзначають, що глобалізація призводить до руйнації національних кордонів, суверенітету та призводить до формування нової глобальної спільноти, акцентуючи увагу на тому, що глобальні процеси є основною загрозою національній самобутності та національній самосвідомості [1, с. 14].

Література

1. Плякшута Ю. Н. Концепция морально-патриотического воспитания в современной Японии: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук: спец. 07.00.03 „Всеобщая история” (соответствующего периода)/ Ю. Н. Плякшута. – М., 2009. – 20 с.
2. Алпатов В. М. Японский национализм и картины мира // Япония: язык и культура / В. М. Алпатов. – М., 2008. – С. 43 – 60.

3. Прасол А. Ф. Особенности национальной педагогики в Японии / А. Ф. Прасол // Япония. Путь кисти и меча. – 2002. - №3. – С. 12 – 17.

4. Зинурова Э. Г. Основные тенденции реформирования системы образования в Японии в (конец XX – начало XXI в.): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 „Общая педагогика, история педагогики и образования” / Э. Г. Зинурова. – Казань, 2004. – 22 с.

Dudik A. A.

Moral and patriotic education in modern Japan

The subjects of this article are conceptions of moral and patriotic education in Japan, its necessity in making great progress in different spheres of modern life in conditions of globalization according to saving national identity and specific national character. The objects of the article are the conceptions of Japanese globalization and regionalization, Japanese national character and features of mentality and behavior which make influence on the formation of patriotically oriented attitude to the home land of Japanese nation.

Japan is actively studying the problem of globalization and its role in changeable universe, the level of its participation in global processes and the connection between the process of globalization and growth of patriotic attitude in society. Traditions of moral education in Japan for a long time were connected with Confucius doctrine which proclaims the necessity of showing respect to elderly people, teachers and authorities.

Membership of a group and gaining general acceptance are the most important conditions for living in Japan. That's why one of education goals is cultivating in a child an ability to subdue his wishes and actions to the group interests. Japanese society has a strict hierarchical structure and children start adapting to it from the school age. System of seniority permeates through relations between elder and young pupils and it is cultivated with the help of special measures since the first year of studying.

Key words: moral and patriotic education, Japan, group work.

Відомості про автора

Дудік Аліна Олександрівна – викладач кафедри практики мовлення Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджено навколо проблематики викладання східних мов, культури, філософії та педагогіки країн Близького та Далекого Сходу.

Стаття надійшла до друку 1.02.2013

Прийнята до друку 26.04.2013